

La terra ens nodreix: som el que experimentem, plantem i mengem

Lluïsa Vigas

Escola Matagalls

PARLEM DE...

Hort escolar

Observar i explorar l'entorn immediat

P

La filosofia del nostre projecte relaciona quatre grans eixos: el medi ambient, el desenvolupament local, la salut i l'educació. D'aquesta manera, en la vida diària de l'escola, podem parlar d'educació a les aules, però també d'educació alimentària i per la salut. Parlem de desenvolupament local dins l'aula, però també el posem a la pràctica fora. Tot és educació. Tot forma part d'una mateixa filosofia: apropar-nos a la terra, tocar-la, olorar-la, embrutar-nos i, sobretot, aprendre de la terra tot el que ella ens pot ensenyar.

▣ **PARAULES CLAU:** hort escolar ecològic, medi ambient, salut, aprenentatge cooperatiu, inclusió, desenvolupament local, projecte de centre, menjador escolar, Escola Matagalls de Santa Maria de Palautordera (Barcelona).

Una mica d'història del projecte

El projecte d'hort ecològic és pioner i innovador en el municipi de Santa Maria de Palautordera. A més de participar en el

desenvolupament sostenible del poble, forma part del PEC com a eix transversal. El projecte de cuina i menjador de l'escola està íntimament lligat al de l'hort ecològic, ja que tots dos formen part

d'una mateixa filosofia de vida. Una quantitat important de les verdures que els nens i les nenes mengen quan dinen a l'escola les han plantades, regades i cuidades ells mateixos.

PARLEM DE...

El projecte de cuina i menjador de l'escola està íntimament lligat al de l'hort ecològic, ja que tots dos formen part d'una mateixa filosofia de vida

A l'hort de l'escola, els infants, acompanyats per les persones adultes, els mestres, els avis pagesos i el conserge, hi planten tomàquets, cols, api, pèsols, mongetes, maduixeres, coriandre, farigola, sàlvia, romaní, espernallac, etc. És una bona manera d'apropar-nos a la terra, de tocar-la, d'olorar-la, d'embrutar-nos i, sobretot «d'aprendre de la terra tot el que ella ens pot ensenyar».

Escola Matagalls

Treballem l'hort creant vincles i interrelacions generacionals bàsiques en el creixement i la maduració de l'infant. Entenem l'hort com a suport didàctic per a l'alumnat, però també com a mitjà per treballar l'educació ambiental com a instrument pedagògic integrador. Una de les grans preocupacions del professorat del centre és aplicar una metodologia innovadora, activa i participativa, amb l'objectiu primordial d'implicar l'alumnat en el seu propi aprenentatge.

La formació en valors és una meta que cal aconseguir, per això s'analitzen quines de les àrees, les expectatives i les activitats didàctiques són les més adequades per assolir la nostra fita.

Així, el projecte de l'hort s'utilitza com un recurs pedagògic més, a disposició del centre, per assolir aquesta formació en valors, ja que ens en permet treballar un munt: responsabilitat, implicació, pensament crític, respecte per la natura i el medi ambient, treball cooperatiu, autonomia, sostenibilitat, apropament a una alimentació ecològica i més saludable, consum responsable, importància de la recuperació de llavors autòctones i dels mètodes tradicionals de treballar la terra, entre d'altres.

Optem per un hort ecològic, lluny de l'agricultura convencional. Per això, a l'escola, és important que hi hagi un

compostador que formi part d'aquest cicle i, així, puguem apropar-nos a una cultura de la sostenibilitat.

Aquest projecte és el resultat de la preocupació d'una part important del claustre actual, amb el compromís i la conducció de l'equip directiu i la implicació de la comunitat educativa.

Així doncs, al menjador escolar, hi aboquem els residus dins dels contenidors de diferents colors separant-ne la matèria orgànica, que seguidament portarem al compostador; a cada aula, hi ha un contenidor de paper; cada infant porta l'esmorzar en una carmanyola per no utilitzar el paper d'alumini, que és altament contaminant; etc.

Un aspecte important que cal tenir en compte és que aquesta activitat de l'hort ecològic escolar és utilitzada com a mètode pedagògic i d'aprenentatge, a la vegada que serveix d'instrument integrador i de servei a la societat en el vessant de la sostenibilitat. També és una eina d'inclusió, com a escola inclusiva que som.

Treballem l'hort creant vincles i interrelacions generacionals bàsiques en el creixement i la maduració de l'infant

Escola Matagalls

Aquesta actuació forma part d'un macroprojecte que apunta cap al que s'anomena Escola verda, un dels projectes principals d'educació ambiental que es desenvolupen a Catalunya i que s'impulsen des de la Generalitat. D'aquesta manera, podrem incorporar la dimensió ambiental tant en el currículum educatiu, com en la gestió del nostre centre.

Un altre fet remarcable són els cursos formatius que s'organitzen des del Consell Comarcal i que imparteix la coordinadora de la cuina i el menjador, Neus Santiago, amb una clara intenció de promoure l'intercanvi de coneixements per possibilitar que cuiners i cuineres tinguin un paper actiu en aquests processos de canvi cap a un altre tipus de menjador que utilitzi productes de qualitat, de proximitat i ecològics sempre que es pugui.

Descripció de les activitats

Algunes de les activitats que es duen a terme són les següents:

> **Els hivernacles.** El grup de cinquè és l'encarregat de construir i de mantenir uns minihivernacles per tal de poder avançar el planter de l'hort d'estiu, a fi que els infants puguin gaudir dels productes que hi ha a l'hort en aquesta època de l'any, que, altrament, no veurien, perquè coincideixen amb les vacances.¹

Escola Matagalls

> **Reciclatge.** Com cada curs, a totes les aules i al pati, hi tenim els contenidors corresponents per separar el plàstic, el paper, la matèria orgànica i el rebuig. A l'escola, també hi ha contenidors específics per reciclar piles.

> **Compostatge.** Aquest curs, s'ha engegat, amb l'ajut d'una assessora de l'Ajuntament, la utilització de compostadors per tal d'utilitzar la matèria orgànica de l'escola, obtenir adob per a

l'hort i completar el cicle de la terra seguint criteris de sostenibilitat. Es van realitzar uns tallers de compostatge amb el grup de sisè, que és l'encarregat de mantenir el compostador, de portar-hi la matèria orgànica sobrant del menjador, d'abocar-hi les restes de l'hort, de remenar-la i de controlar que tinguin lloc els factors adients per fer un bon compostatge.

PARLEM DE...

Hort escolar

Observar i explorar l'entorn immediat

OBJECTIUS

- > Produir aliments de qualitat nutritiva i sanitària òptima, lliures de residus i altres substàncies estranyes, que puguin formar part de la dieta alimentària dels nens i nenes que dinen a l'escola.
- > Evitar les formes de contaminació que puguin resultar de les tècniques agràries, adobant l'hort amb compostatge procedent de la cuina i del menjador i també amb fems o d'altres compostatges casolans.
- > Procurar mantenir la diversitat genètica del sistema agrari del nostre entorn, contribuint al patrimoni genètic amb el banc de llavors i no utilitzar-ne de transgèniques.
- > Crear un nou àmbit de relació escolar entre els participants: treball cooperatiu a través de les pràctiques concretes a l'hort, arribant a enllaçar els diferents grups de col·laboradors que intervenen en el projecte. Sentir la relació entre treball i esforç.
- > Crear situacions noves d'aprenentatge cooperatiu com a alternatives inclusives de l'alumnat, tot elaborant estratègies per desenvolupar comportaments responsables respecte a tasques d'interès comú.
- > Fomentar iniciatives que proposin projectes innovadors o puntuals que introdueixin elements de qualitat i/o d'identificació singular del centre.
- > Incloure, en la programació de centre i d'aula, l'hort com a element globalitzador. Les activitats de l'hort es traspassen a l'aula i les de l'aula, a l'hort. Sempre estan interconnectades.

PARLEM DE...

Visualitza el video a <http://guix.grao.com>

- > **Etiquetatge dels arbres.** Els alumnes i les alumnes de sisè van confeccionar unes plaques de ceràmica amb el nom de tots els arbres que tenim a l'escola, per tal que tothom els pogués reconèixer i identificar fàcilment. El dia de Sant Ponç, cada classe es va encarregar de portar la placa al lloc corresponent i de col·locar-la-hi amb l'ajut del conserge.²
- > **Les diferents tasques de l'hort.** Al llarg del curs, totes les classes van passant per l'hort, a fi de realitzar les tasques

que calen en cada moment, des de plantar fins a regar, passant per treballar la terra, recollir fruits, esgranar els alls, refer l'espantaoceells, etc. La majoria d'aquestes tasques les tenim recollides al diari de l'hort de l'escola.³

- > **Control de l'aigua.** Cada curs, seguim millorant el control del consum d'aigua posant-ne gerres a les classes, aprofir

tant la pluja per regar les plantes interiors, buidant els gots que queden del dinar als ametllers del pati i posant regatge automàtic a l'hort. Totes aquestes petites coses ens serveixen per mentalitzar-nos i per anar prenent consciència de la necessitat de tenir cura de l'aigua.

- > **De l'hort a la cuina.**

Collim

Cuinem

Esgranem

Mengem

Escola Matagalls

Aquesta manera de treballar és molt cooperativa i inclusiva, ja que cada escolar pot mostrar les seves habilitats

De quins recursos disposem per desenvolupar el projecte?

Per dur a terme el projecte, disposem de recursos materials, humans i logístics.

Com a recursos materials, tenim les eines de l'hort, la caseta on es desen, els compostadors, el rec i un munt de bibliografia que tracta aquesta qüestió: el racó de la biblioteca de l'hort (llibres, contes, cançons, fitxes, fotos, recursos TIC, etc.) i el racó d'hort i medi ambient (diari, fotos, articles, informacions a les famílies, etc.).

Els recursos humans de què disposem són els avis que ens ajuden a realitzar les tasques de l'hort, l'alumnat, el conserge, el professorat i la coordinadora de la cuina i del menjador. També hem disposat d'altres recursos externs (l'Ajuntament, el Departament d'Educació, etc.) que ens han ofert assessorament.

Logísticament, la comissió d'hort i medi ambient prepara unes graelles amb les activitats programades (les tasques varien segons l'estació en què ens trobem)

i les explica al claustre. Aquestes queden penjades a la sala de mestres i, segons les activitats, cadascú (mestres, tutors, coordinadora de menjador, etc.) escull la més indicada per al grup de nens i nenes.

Aquesta manera de treballar és molt cooperativa i inclusiva, ja que cada escolar pot mostrar les seves habilitats.

Perquè aquest projecte es desenvolupi correctament, cal que els recursos treballin en xarxa.

La nostra valoració i avaluació

Fa molts anys que es realitza aquest projecte, fins i tot es podria dir que ja està consolidat. Al final de cada curs escolar, dins de la memòria anual del centre, hi ha un apartat on es fa la valoració de tot el treball dut a terme; d'aquesta manera, se'n poden anar millorant aspectes diferents.

És important adonar-se de com, a poc a poc, l'hort, la cuina i el menjador escolar van formant part de la vida quotidiana del nostre centre. El canvi d'actitud que van mostrant l'alumnat i tota la comunitat educativa envers el medi ambient és una filosofia de vida que creiem que s'ha de tenir en compte.

La comissió d'hort i medi ambient, formada per membres dels diferents esta-

ments de la comunitat educativa, és l'encarregada de fer una primera avaluació general del funcionament de l'hort i del menjador escolar.

Aquesta valoració es transmet al claustre, on, conjuntament, es valoren tots els apartats de l'hort (funcionament, horaris, recursos, continguts que se'n treballaran, metodologia que se seguirà, etc.) i es proposen uns objectius de millora per poder-los integrar en el curs vinent.

Aquest projecte és molt viu, ric i dinàmic, per la qual cosa admet moltes modificacions d'estructura i de funcionament: millores en les unitats didàctiques, en la metodologia, en les variacions estructurals dins el mateix hort, en els canvis en els menús del menjador, utilització de llavors o planters nous, etc. Per això, és molt necessari fer-ne una avaluació contínua que englobi tota la comunitat educativa que en forma part, perquè es tracta d'un espai que creix amb l'empenta de tothom.

Aquest curs, s'ha engegat, amb l'ajut d'una assessora de l'Ajuntament, la utilització de compostadors per tal d'utilitzar la matèria orgànica de l'escola, obtenir adob per a l'hort i completar el cicle de la terra seguint criteris de sostenibilitat

PARLEM DE...

Hort escolar

Observar i explorar l'entorn immediat

PARLEM DE...

HEM PARLAT DE:

- Hort escolar.
- Observar i explorar l'entorn immediat.
- Aprenentatge cooperatiu.

AUTORA

Lluïsa Vigas Terrats

Escola Matagalls. Santa Maria de Palautordera (Barcelona)
escolamatagalls@xtec.cat

Aquest article fou sol·licitat per GUIX. ELEMENTS D'ACCIÓ EDUCATIVA el mes de juny de 2013 i acceptat el mes d'octubre de 2013 per ser-hi publicat.

Aquests són uns dels millors moments que podem oferir als nostres infants perquè creixin sabent que en formen part activament

Creiem que aquesta filosofia de treball –de l'ús de l'hort com una estratègia pedagògica que aprofiti el que es va fent a la vida diària de l'escola– és una manera d'aconseguir que les criatures s'apropin a la terra tocant-la, olorant-la i aprenent-ne tot el que els pot ensenyar

i coneguim tot el que els pot donar. Aquests són uns dels millors moments que podem oferir als nostres infants perquè creixin sabent que en formen part activament. ■

NOTES

- 1.<http://blocs.xtec.cat/matagallshort/2012/02/15/els-hivernacles/>
- 2.<http://blocs.xtec.cat/matagallshort/2011/04/15/fem-plaques-amb-el-nom-dels-nostres-arbres/>
3. Per tenir-ne més informació, vegeu el blog d'hort i medi ambient (<http://blocs.xtec.cat/matagallshort/>) i el vídeo sobre l'hort de l'es-

cola Matagalls de Santa Maria de Palautordera (www.youtube.com/watch?v=eK3Y-K6FCS4&feature=player_embedded).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BUENO, M. (2003): *Cómo hacer un buen compost. Manual para horticultores ecológicos*. Estella. La Fertilidad de la Tierra.
- (2004): *El huerto familiar ecológico. La gran guía práctica del cultivo natural*. Barcelona. RBA.
- CABALLERO, G. (2002): *Parades en crestell. El huerto ecológico fácil*. Gaspar Caballero.
- GIMENO, M.; PERIS, J.E. (2011): *L'hortet a l'escola*. València. L'Eixam Edicions.